

Türkiye

3. Genel Enerji Kongresi

III. GENEL ENERJİ KONGRESİ

Türkiye 3. Genel Enerji Kongresi, 20-23 Kasım tarihleri arasında, Ankara'da DSİ konferans salonunda yapıldı. Kongreye, çeşitli kamu kuruluşlarından, üniversite, akademi ve yüksek okullardan, TMMOB ve bağlı odalardan 996 delege ve konuk katıldı. Delegeler dört gün boyunca teknik oturumları ve açık oturumları ilgiyle izlediler. Öyle ki, kongre, gösterilen ilgi açısından son zamanların en başarılı kongrelerinden biri oldu. Yine de istenilen, uğrunda çaba gösterilmesi gereken amaca ulaşamadı. Türkiye 3. Genel Enerji kongresi, enerjiye ilişkin çeşitli konuların halkın çıkarları doğrultusunda sonuçlara ulaşan bir teknik forum niteliğine dönüşemedi. Birçok yararlı tartışma, kongrede ağırlık kazanan ekonomik-politik görüşler, teknik önermeler kamuoyuna aktarılamadı, ya da yetersiz aktarıldı. Böyle olmasının bazı nedenleri vardı kuşkusuz. Bu nedenleri, kongrenin öyküsü diyebileceğimiz bu yazımızda anlatmaya çalışacağız.

Kongre, 20 Kasım sabahı, 10. Dünya Enerji konferansı ve Türkiye 3. Genel Enerji Kongresi organizasyon grubu başkanı Sn. Ali Galip Mutdoğan'ın açış konuşmasıyla başladı. Daha sonra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sn. Deniz Baykal yaptığı konuşmada, kongrenin, ülkemizdeki enerji bunalımının çelişen iki gerçeğinden, enerji üretimi yetersizliği ve enerji savurganlığı gerçeklerinden hangisinin temel olduğunun tartışılmasını istedi. Sn. Bakan, kendi görüşüne göre enerji üretimi yetersizliğinin temel gerçek olduğunu da belirttikten sonra, nükleer enerji ve nükleer santral konusundaki görüşlerini dile getirdi. Nükleer teknolojinin Türkiye'ye daha fazla gecikmeden girmesi gerektiği, bu amaçla da, 1986'da işletmeye açılacak 600 MW gücündeki ilk nükleer santralin, Akkuyu'da kurulmasına karar verilip, bugünlerde ihale aşamasına geldiği anlatıldı. Sn. Bakan, "Nükleer santral Türkiye'de kurulacaktır!" dedikten sonra, kongreden, söz konusu santralin kurulup kurulmayacağına tartışılmasını da istedi. Açıktır ki, kongreden istenen, alınmış bir kararın onaylanmasıydı.

Kongre boyunca, odamız, TMMOB.'ye bağlı diğer odalarla, yurtsever teknik elemanlar ve bilim adamları ile **birlik-**

te, yıllardır dile getirdikleri doğruları yineleyerek, nükleer santral konusundaki bu oldu biriye karşı çıktılar. Kongrenin ilk günkü teknik oturumunda 30 bildiri tartışıldı. Alışılmış enerji kaynakları başlığı altında toplanan bildirimlerin 12'si nükleer enerji ve uranyum kaynakları ile ilgili iken ancak 7 tanesi kömür, 2 tanesi petrol, 3 tanesi de su kaynakları ile ilgiliydi. Böylece, ilk günkü tartışmalar ister istemez nükleer enerji konusunda yoğunluk kazandı. Nükleer enerji santrali yanlısı konuşmacılar, nükleer santrallerin teknik erdemlerini ardarda sıralarken, genellikle, hiçbir ekonomik ve politik tabana oturmayan siyasal tercihleri, bütçe kısıntılarını, diğer ekonomik koşulları gözardı eden, "nükleer santral derhal kurulmalıdır" savını savundular. Sorunu, "nükleer teknoloji nasıl gelsin" biçiminde ele alan bazı değerli konuşmacılarda, nükleer santral kuruluşundaki oldu bittiye karşı çıkmadılar.

İlk günkü tartışmalarda İTÜ öğretim üyelerinden Sn. Prof. Dr. Kazım Çeçen'in biriktirmesiz su (kanal) santrallerinde kısa zamanda kendini ödeyen yatırımlarla sağlanan enerji tüketimi artırımı konusundaki çalışmaları ve önerileri, Ege Üniversitesinden Sn. Prof. Dr. Ünalöziş'in kısaca, "akan su, daha sonra yerine konması mümkün olmayan bir enerji kaynağıdır" diye özetleyebileceğimiz belirlemesi ve önerileri, su kaynaklarımıza ilişkin somut, yararlı çalışma ve öneriler olarak görüldü.

Kongrenin ikinci günkü teknik oturumunun konusu enerji kullanımı ve tutumluluğuydu. Konuşmacılar tarafından geliştirilen ve bazıları birbirleriyle çelişen görüş ve önerilerinden göze çarpan bazıları şöyle sıralayabiliriz.

- Enerji tutumluluğunun doğru bir tanımı yapılmalıdır.
- Sanayi projeleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca, tüketimde tutumluluk açısından denetlenmelidir,
- Akaryakıt taşımasında NATO boru hatları kullanılmamalıdır,
- Tüketim sanayii için enerji üretimini artırmayalım önerisi doğru değildir.
- Konutlarda enerji kayıpları en aza indirilmelidir,
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının konutlarda ısı kayıplarının önlenmesine ilişkin yönetmeliği uygulanmalıdır,
- Linyit metalürji sanayiinde kullanılmalı, kazanlarda yakılmamalıdır,
- Kitle ulaşımına ağırlık verilmeli, elektrikli demiryolu taşımacılığı gibi özgül enerji tüketimi az olan yöntemler uygulanmalıdır,
- Karayolu taşımacılığında petrol yerine etanal (etilal-kol) kullanılmalıdır,
- Açık çevrimli gaz türbinlerinin verimi artırılabilir,
- Tutumluluk bilinci topluma kazandırılmalıdır,
- Petrol yerine linyit ikamesi için sunum güvenilirliği sağlanmalıdır,
- Konutlarda güneş enerjisi kullanılmalıdır.

TMMOB ve bağlı odaların konuya ilişkin görüşleri ise kısaca şöyle dile getirildi:

"Enerji kullanımında tutumluluk, aynı işi daha az enerji kullanarak yapmak olarak tanımlanabilir. Oysa, bu tanım bugüne değin kabaca enerjiyi daha az kullanmak biçiminde yapılmış, ülkemizin önemli bir bölümü karanlık-tayken yoksul halkımız, çarpık kapitalist üretim için yeterli enerjiyi bulamayan sermaye sahipleri adına, elektrik enerjisini kullanmaktan vazgeçmeye çağırılmıştır. Sanayii tüketim mallarına yönelik, montajcı yapısını korudukça, konutlarda, ısı kayıplarını önleyici yönetmelikler yaşama geçirilip, gerekli yeni düzenlemeler yapılmadıkça, petrole dayalı karayolu taşımacılığı ve özel oto sahipliği kö-rüklendikçe savurganlık, gelişigüzel ve plansız tüketim kaçınılmazdır."

İkinci günün öğleden sonrasında delegeler ilginç bir açık oturum izleme olanağı buldular. Korkut özal, İhsan Karaağaç İt, Neşet Akmandor, Muammer Aksoy ve M. Tanju Akad'ın konuşmacı olarak katıldığı oturumu ODTÜ öğretim görevlilerinden Sayın Halim Doğrusöz yönetti. Oturum başkanı, tartışılması gereken enerji sektörünün temel öğelerini;

- Kurumsal yapı
- Birincil ve ikincil enerji kaynakları
- Birincil enerji türleri dağılımı, bileşimi
- Finansman
- Enerji tüketim ilkeleri, öncelikler sorunu, tüketim adaleti
- ~ Enerji satış fiyat politikası, vergilendirme
- Teknolojik yapı, üretim araçlarının temini
- Sektörierarası ilişkiler, etkileşimler
- Uluslararası ilişkiler, ticari ilişkiler

olarak sıraladı. Ne var ki konuşmacılar sorunları, biraz da konuşmacılardan bazılarının niteliğinden ötürü politik düzeyde tartıştılar. Teknik, ekonomik irdelemelere zaman ayıramadılar. Bu yüzden, tartışmaların sorunları kavramakta, yararlı sonuçlara varmakta yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu arada sorunun özünü kavrayamayan yaklaşımlar, bugünkü bunalımın beceriksiz, seçmeni kandırma kararları alan politikacıların eseri olduğunu ileri süren görüşler, oturumun sürükleyici havasında gözden kaçtı. Daha sonraki günlerde TMMOB adına söz alan konuşmacılar, bu tür çarpımalara dikkatleri çekerek, "politikayı ayrı bir nesne, ayrı bir meslek gibi göstermeye çalışılanın, gerçekte kitleleri bu olgunun pasif bir izleyicisi durumuna düşürmeyi amaçladıklarını" vurguladı. Çok açıktır ki, ülkemizin içinde bulunduğu çözümsüz durum politikacıların değil, akıllıca ve acımasızca uygulanan politikaların eseridir. Yıllardır, ülkemizde emperyalizmin, onun uluslararası tekellerinin sömürü ve soygun politikaları, bu bize benzemediği, fakat bizden ayrı bir varlık olduğu ileri sürülen politikacılar eliyle ustalıkla uygulanmıştır.

Bir konuşmacının, ülkemizin hiç bir alanda bağımsızlığına sahip olmadığı, emperyalizmin bir yeni sömürgeci ol-

ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ 263 - 264

duğu, sorunun, halkın denetiminde merkezi planlamadan başka bir çözümü olmadığı yolundaki sözleri üzerine de, bu kez bağımsızlık kavramı kaba bir çarpıtmaya uğradı. Giderek bağımlılığın bir kusur değil, bir mecburiyet olduğu, Japonya'nın enerjisinin % 87'sini ithal ettiği örnek

verilerek söylendi. Bağımlılık salt ticari ilişkiler biçimine indirgenerek, bunun da oldukça doğal olduğu anlatılmaya çalışıldı. Bağımlılığın bir siyasal sonuç olduğunu, IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar hergün yeni bir siyasal koşul dayatırken, tüm emekçiler giderek daha da yoksullaştırılırken görememek, anlayamamak için, bağımlılığın gerçekten doğal olması gerekir kuşkusuz. Türkiye'yi bu hale getirenin 1961 Anayasası olduğunu, sağ-sol çatışması içinde en iyi biçimde sömürüldüğünü söyleyenlere, sağ-sol çatışması olmadığını, halka yöneltilen saldırıların, emperyalizmin saldırı ve soygun planlarının yalnızca bir parçası olduğunu anlatmak gerçekten zor. Ulusal bir enerji politikası yapılmadığını, mukaddes serbest rekabet hakkının dış bağımlılıktan önce gözetildiğini, Abu Dabi'nin kabul etmediği petrol kanununun ülkemizde yürürlükte kaldığını, suni petrol ihtiyacı yaratıldığını, dış finansman sağlanırken siyasal şartlar altına girildiğini söyleyen bir değerli konuşmacı da tüm bunlara karşın hükümetlerin egemen güçlerin elinde olmadığını ileri sürdü. Böylece açık oturum, oturum başkanının başlangıçta çizdiği çerçeveye hemen hiç girilmeden, ağırlıklı politik tartışmalarla, tahmî edilebileceği gibi güzel bir fıkrayla son buldu. Açık oturumdan çıkarılmamız gereken sonuçlardan biri de, bağımsızlık sözcüğünün giderek her türlü çarpıtma ve yozlaştırmaya açık bir slogan haline dönüşmesine engel olmak için, ekonomik içeriğini açarak, yanıltıcı soyutlamalara karşı çıkmak. Bağımlılık bir ticari ilişki değil, bir siyasal sonuçtur ve bağımsızlık halkımız, ilerici, yurtsever teknik elemanlar ve bilim adamları için uğrunda savaşılması gereken bir mücadele hedefidir. Bu mücadele de kuşkusuz bir siyasi mücadele, bir iktidar mücadelesidir.

Kongrenin üçüncü gününde "Enerji konusundaki genel sorunlar" tartışıldı. Konuşmacıların bir bölümü, talep bastırılmasının kalkınmayı ertelemek demel^ olduğu, enerji darboğazının sorumlusunun yetkili kuruluşlar olup, TEK'in ne ben yaparım ne de başkasına yaptırırım politikası güttüğünü, imtiyazlı şirketler kurulması gerektiğini, belediyelerin TEK'e devredilerek, TEK'in holding hale getirilmesini savundular.

Odamız ve TMMOB'ye bağlı diğer odalar, talebin, tüketin malları üreten, montajcı sanayinin talebinin kısılması anlamında yönlendirilmesi gerektiğini, bugünkü planlamanın bütçe kısıtlamalarını gözönüne almadığını, 30-50 aya varan gecikmelerin, üretim kayıplarının bütünsel bir enerji planı ve merkezi planlama ile önlenebileceğini, imtiyazlı şirketlerin ayrıcalıklarına son verilmesi gerektiğini teknik, ekonomi ve politik önermelerle dile getirdiler.

Nükleer santralin yakın plan hedefleri içine giremeyeceği, finansman, teknoloji ve siyasi alanlarda getireceği darboğazlar açılarak, enerji bunalımına çözüm olamayacağı kanıtlanarak anlatıldı, öyle ki, nükleer santrali savunanlar, nükleer enerji için "gerekli rezervler boldur, ekonomiye doğal olarak girer, temizdir", kısaca, "nükleer enerji iyidir" demekten öte, herbiri kolaylıkla çürütülebilen belirsiz irdelemelerden başka hiçbir teknik, ekonomik politik yaklaşım getiremediler. TMMOB görüşleri ve önerileri değerli bilim adamları ve teknik elemanların da katkısıyla kesin bir ağırlık kazandı.

Böylece, egemen çevreler için, kendilerine uymayan görüşleri benbiseyen, alınan yanlış kararları onaylamayan kongrenin kamuoyuna duyurulması, beliren görüşlerin kamuoyunda en geniş biçimde tartışmaya açılması için bir neden kalmadı.

Kongrenin üçüncü günü, öğleden sonra yer alan açık oturuma, Merih Celasun'un başkanlığında Yavuz Çizmecici, Kutlu Doluca, Tuğrul Erkin, Erhal Işıl ve Mustafa özyürek katıldılar.

Konuşmacılar, genel olarak bugünkü darboğazın temel nedeninin enerji planlamasının oluşturulamaması olduğunu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının beklenen umutları politik nedenler ve idari feodalizm yüzünden boşa çıkardığını, örgütler arasında uyum sağlanamadığını belirtti.

Değinilen diğer önemli noktalar tüketimin talep varsayılma yanılığısı, kaynak, dış para sorunları, personel kanundaki aksaklıklar, yönetimdeki istikrarsızlıklardı.

Odamız istanbul Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Yavuz Çizmecici, soruna bir elektrik mühendisi, bir yurttaş olarak baktığını, plansızlığın, politikasızlığın sorumlusunu bulmak gerektiğini, genel olarak halkın çıkarları doğrultusunda bir enerji politikası olmadığını söyledi. Tahminlerin gerçekçi olmadığı gibi, tahminler ölçüsünde gerçekleştirme yapılmadığından, ülkede yeterli bilgi birikimi ve teknik eleman olduğundan söze dere k, Türkiye'nin Uluslararası Enerji Ajansında bulunmasının sakıncalarını anlattı, istihdam politikasına yanlışlığını vurgulayan Çizmecici, çalışanların grevii-toplu sözleşmeli sendikal haklara kavuşmasının ve yönetime katılmasının gerekliliğini belirtti.

Dördüncü günkü teknik oturumun konusu alışılmamış enerji kaynakları idi. Alışılmamış enerji kaynaklarından özellikle güneş üzerinde duruldu. Güneş enerjisinin su ve konut ısıtmasında kullanılabileceği, gerekli bilgi birikimi ve teknolojinin var olduğu, güneş enerjisinden aktif ve pasif yararlanma yöntemleri anlatıldı. Yatırım maliyetinin* çok düşük olduğu ileri sürüldü.

TMMOB adına söz alan bir konuşmacı, güneş enerjisinin nasıl ve kimler tarafından kullanılacağı sorununa değindi.